

Ny permanent utstilling i Norsk fjellsprengnings- museum

AV MORTEN O. REITEN

Ny permanent utstilling i Norsk fjellsprengningsmuseum

AV MORTEN O. REITEN

Sommeren 2018 åpnet en etterlengtet oppgradering av den permanente utstillingen i Norsk fjellsprengningsmuseum. Den gamle utstillingen hadde stått siden åpningen i 2004, og baserte seg på at publikum skulle vandre gjennom den 240 meter lange museumstunnelen og se spesialprodusert film på et 20-talls TV-skjermer. Utstillingen var med årene blitt mangelfull da den høye luftfuktigheten og direkte eksponering for vann hadde tæret på teknikken, og vedlikeholdskostnadene ble etter hvert uforsvarlig høye. Dette var særlig knyttet til bytting av relativt kostbare skjermer. De siste årene har det vært enighet både på museet og i foreningen for Norsk fjellsprengningsmuseum om at dette ikke var slik vi ønsket at museet skulle fremstå, og at noe måtte gjøres raskt.

Undertegnede ble hyret inn av vegmuseet som fotograf til jubileumsutstillingen DRIFT som åpnet påsken 2017. Allerede på dette tidspunktet gjorde vegmuseet det klart at de ønsket å bruke meg til å klippe og bearbeide filmprogrammet i fjellet slik at dette kunne flyttes over til iPader/nettbrett som var plassert i klimasikre innfestinger. Disse var da tenkt å erstatte skjermene i taket. Høsten 2017 tok jeg initiativ til en grundigere gjennomgang av hele utstillingen, og sammen med fire kolleger fra museet satt vi i et to dager langt møte hvor vi diskuterte veien videre. I løpet av høsten ble de store linjene trukket opp, og vi gjorde de første avtaler med

Artikkelforfatteren med historiske bilder fra Aura-utbygging på 1950-tallet. Bildene er tatt av fotograf Sverre A. Børretzen og henger i snøoverbygget, inngangspartiet til museumstunnelen.

eksterne leverandører, samtidig som vi foretok noen valg av tekniske løsninger. I januar 2018 begynte produksjon av ny utstilling for fullt.

Den nye utstillingen viser blant annet dette bildet fra byggingen av Nore-anlegget i Buskerud i 1925. Mastebyggerne står nok pent oppstilt for fotografen, men ser ut til å mangle det vi i dag betegner som elementær arbeidssikring.
(Foto: Ivar Aasen/Buskerud Fylkesfotoarkiv)

Åsmund J. Sletten rigger til fyrsetting, som ble filmet og i dag projiseres på stedet. (Foto: Morten Reiten)

Fungerende fagleder Anja Aaboen Sletten hadde et overordnet ansvar for prosjektet, mens Åsmund Johannes Sletten hadde hovedansvar for den visuelle helheten i utstillingen. Driftstekniker Bård Eirik Thorsen hadde ansvar for den tekniske delen, og museumshåndverkerne Dagfinn Sveen og Stein Erik Blomberg utførte det praktiske arbeidet med demontering, rigginger og monteringer. Selv hadde jeg ansvar for å skaffe til veie relevant bildemateriale, men også å holde tak i selve historiefortellingen. Dette innebar både å gjøre et utvalg av hva vi ville fortelle, for så å kvalitetssikre at det vi formidlet var korrekt. Dette ble en interessant oppgave allerede fra start. Selv om jeg har jobbet med foto det meste av mitt yrkesaktive liv, er jeg egent-

lig utdannet innen kulturformidling og historie. Jeg er født og oppvokst på Sunndalsøra, og den 40 år(!) lange industrihistorien til byggingen av Aura-kraftverket har vært en del av oppveksten som alltid har fascinert.

Auraanlegget og Sunndalsøra opplevde den store rallarepoken med 2000 mann i arbeid på det meste, før 1. verdenskrig og pengestopp satte anlegget på sparebluss. Det ble likevel utviklet ingeniørtekniske bragder som taubaner, en 750 meter lang jernbaneheis opp den stupbratte fjellsiden i Litldalen, og en mange kilometer lang anleggsjernbane som klorte seg fast i den samme fjellsiden.

Tyskerne gjenopptok arbeidet for fullt under siste krig, med tanke på å

Museumshåndverkerne Stein Erik Blomberg (t.h) og Dagfinn Sveen stod for monteringen av mer enn 50 bilder trykt rett på aluminiumsplater. (Foto: Morten Reiten)

etablere en aluminiumsfabrikk på Sunndalsøra. Dette arbeidet stoppet opp halvveis inn i krigen. Det meste av sporene fra anleggstiden er i dag borte, men historien lever videre, og ikke minst hjørnesteinsbedriften Hydro Aluminium, som ble en realitet etter at staten gikk inn og sluttførte Aura-utbyggingen på 50-tallet.

DYPDYKK I ARKIVENE

Parallelt med planarbeidet for utstillingen måtte jeg derfor ta et dypdykk i arkivene, lese bøker og beretninger, og prøve å systematisere informasjon slik at vi kunne ha nok ballast ikke bare til å fortelle, mens også å begrunne hvorfor vi fortalte dette.

Her er det viktig å påpeke at mye verdifullt arbeid allerede var gjort av ild-

sjelene fra fjellsprengningsmiljøet som jobbet frem grunnlaget for den første utstillingen. Jeg har brukt Thorleif Hoff og Rolf Thommesens omfattende skriftlige beretninger som en primærkilde. Dette materialet omfatter ca. en ringperm med forklaringer, tegninger og illustrasjoner som forklarer bakgrunnen for innholdet i hver enkelt nisje i museumstunellen.

Tunellen står som den alltid har gjort, og vi har ikke fjernet eller flyttet på noe særlig av innholdet. Alt fra små håndredskaper til en tunnelboremaskin har vært samlet inn av foreningen for fjellsprengningsmuseet i samarbeid med Norsk vegmuseum, og disse små og store gjenstandene danner i dag et perfekt bakteppe for historiefortellingen.

FJELLSPRENGNINGSHISTORIEN

Vi har prøvd å se for oss fjellsprenghistorien som basert på tre pilarer:

Hvem sprengte i fjell?

Rallaren på 1910-tallet, ingeniøren på 1950-tallet, ukependleren på 1980-tallet. Hvem var de, hvordan så de ut, hvor kom de fra?

Hvordan sprengte de fjellet?

Metoder, maskiner og utstyr. Fra fyrsetting og håndboring, via knematere og dynamitt til tunnelbormaskiner. Dette var på mange måter det bærende elementet i museets første permanente utstilling.

Hvorfor sprengte de fjell?

Dette er de store samfunnsmessige og allmenhistoriske linjer. Hva skulle man oppnå, hvorfor, og hvordan ville bygging av jernbaner, veier og vannkraft påvirke samfunnet og folks hverdag?

I vår historiefortelling har vi derfor prøvd å ha dette i bakhodet i alle ledd. Vi har vært tro mot de tre hovedvirkosomhetene vei, jernbane og vannkraft som presenteres i tunnelen. Dette er de tre opprinnelige innfallsvinklene, og det meste av vårt historiske materiale og presentasjoner er knyttet til slike utbygginger. For fremtiden ligger det også muligheter til å komme nærmere inn på andre områder, slik som sivile haller i fjell til sport og kulturformål, festningsanlegg og underjordiske by-systemer som kloakk og kommunikasjonssystemer. Vi har lagt til en liten seksjon med fokus på tidlig vegbygging i tiden før første verdens-

krig, der manglet det et holdepunkt i den gamle utstillingen.

Nå er de historiske filmene fjernet helt fra utstillingen i tunnelen. Dette skal vi komme tilbake til. Den historien som før ble fortalt statisk fra TV-skjermer, overlates nå til andre kanaler.

En av de største og viktigste grepene vi har gjort i den nye utstillingen er at alle besøk skjer med følge av guide. Dette har vi gjort av flere årsaker. For det første ønsker vi å markere at innholdet og formidlingen er fornyet. Vi tror også at det å bli sluppet inn i tunnelen sammen med en ansatt på museet vil øke følelsen av å være med på noe litt eksklusivt. Guidene formidler også historie, og en runde i tunnelen tar ca 35 minutter.

På denne tiden kommer guidene seg stort sett gjennom et manus på fire A4-sider. Det sier seg selv at dette kun blir en rask kikk inn i fjellsprenghistorien. Ofte får guidene spørsmål fra gjestene, og et fyldig guidemanus på ca 30 sider danner et ganske solid fundament for å kunne gå mer i dybden i enkeltemner. Dette guidemanuset er en redigert utgave av det opprinnelige manuset fra 2004, med en del suppleringer, tillegg og presiseringer og omskrivninger. Det korte guidemanuset er identisk med de opplysningene som gis på de vel 20 informasjonsskiltene i tunnelen. Det er til nyåpningen laget nye skilt som er betydelig større og med større skrift enn de gamle, i tillegg er noe av teksten forandret. Skiltene er både på norsk og engelsk.

En annen svært viktig del av utstillingen er den utstrakte bruken av bilder. Vi har montert ca 50 bilder trykt direkte på aluminiumsplater, fra A3-størrelse og

I snøoverbygget, som også fungerer som inngangsparti, henger 12 store bilder fra vannkraftanlegg på 50-tallet. (Foto: Morten Reiten)

opp til 100x150 cm. Bildene er plassert både i verksted, smie, snøoverbygg og i tunnelen. I kombinasjon med gjenstander, de fysiske rammene gitt av riggen og tunnelen og skilting, utgjør bildene en komplett formidling av de viktigste trekk i historien.

Når man kommer inn i snøoverbygget, blir man møtt av 12 store bilder hentet fra anlegg på 50-tallet. Allerede her aner man en ny vinkling i formidlingen i den nye utstillingen. Alle disse bildene inneholder mennesker, og nettopp det å fokusere på menneskets plass i historien har vært viktig for oss. Faktisk inneholder så godt som alle bildene i utstillingen mennesker! Ved å kunne bruke god tid, og la prosessen med å lete frem bilder og skrive historiefortelling parallelt, har vi kommet over materiale av svært høy kvalitet.

I snøoverbygget har vi ni bilder fra Scanpix, som fotograf Sverre A. Børretzen tok for ukebladet Aktuell i 1952 og 1953. Bildene er fra Aura-anlegget på Sunndalsøra, og representerer noe av det beste vi har sett av anleggsdokumentasjon i denne perioden, både hva angår innhold og teknisk kvalitet. I verkstedet har vi brukt flere gode bilder fra Vinstranlegget, og i Smia og på utsiden av snøoverbygget er Tokke representert.

Bildemateriale er innlånt og innkjøpt fra en rekke museer og arkiver. Norsk vegmuseum/Norsk fjellsprenghistoriemuseum har pr i dag et noe begrenset fotoarkiv relatert til fjellsprenghistorien. Vi hadde en fin tilvekst tidlig i år ved overtagelse av deler av det historiske arkivet etter Selmer/Furuholmen, som også inneholder godt bildemateriale fra fjellsprenghistoriemiljøet. Museet må

Bilde fra Vinstra-utbyggingen viser utstyr for bor-kvessing slik det ble gjort da mekanikerne overtok for smeden ved innføring av hardmetall-skjær. (Foto: Morten Reiten)

Riksarkivet, som vi hadde kjennskap til via en researchrunde hos Dyno i 2004. Med riktige arkivnummer var det derfor mulig å finne materialet selv om det er kategorisert som usortert.

AUTENTISK INNGANGSPARTI

Selve inngangspartiet til Fjellsprenningsmuseet er en kopi av et typisk snøoverbygg fra 1950-tallet, slike man bygde ved tunnelanlegg på høyfjellet i forbindelse med vannkraftutbygging.

Gjennom snøoverbygget går en smalsporet skinnegang for anleggsgjernbane. Ved siden av ligger en liten anleggssmie, et verksted, en ladestasjon for elektrisk lokomotiv og innerst et kompressorhus, for å produsere luft til bormaskiner og annet verktøy som gikk på luft, inkludert lokomotiver og kastelastere.

I alle disse tilstøtende rommene er det gjort en del grep for at man skal få en illusjon av at man kikker inn i lokaler hvor de som arbeider bare er ute en liten tur. Verktøy og maskiner er nå plassert slik det ville vært mens arbeid pågikk, ikke ordnet og fremlagt som i en utstilling. Benker og vegger er tilgriset av olje og sot.

Det er tilført flere gjenstander, i form av kanner, kasser, oljefat og annet som man forventer å finne på et slikt sted. Både i verkstedet og i smia er det tatt opp lyd av typiske arbeidsoperasjoner, og denne lyden ligger nå kontinuer-

likevel fortsette å samle inn og arkivere film og fotomateriale, slik at dette ikke går tapt for ettertiden.

I en bransje med stadige omorganiseringer, sammenslåinger og eierskifter er det alltid en fare for at historisk materiale kan forsvinne i rydde- og relokaliseringprosesser. Det historiske arkivet etter Dyno Nobel ble (heldigvis) avlevert til Riksarkivet etter at australske Orica overtok driften for noen år siden. Der står materialet trygt, men det kan ta mange år før det blir sortert og gjort tilgjengelig for forskning og publikum.

Vi fikk hentet ut et par bilder fra

Fyrsetting på 1700-tallet er det første som møter de besøkende i tunellen. (Foto: Morten Reiten)

lig i bakgrunnen. Noen personlige eiedeler som hjelm, overall og støvler finnes også i rommene.

Lignende høyfjellsanlegg vil man kunne spore tilbake til de fleste av de store vannkraftutbyggingene på 50-tallet, slik som Vinstra, Tokke, Hol, Nore, Nedre Røssåga og Aura.

Inne i tunnelen merker man at lyset er redusert. I starten, i nisjen som illustrerer gruvedrift på 1700-tallet, blir man møtt av et lysende bål. Dette er filmet på stedet, ved å fyrsette med meterlang ved inne i nisjen. Deretter projiseres film (med lyd) på bergveggen. Dette har vist seg å fungere godt, som et effektivt og stemningsskapende grep. Ved starten av tunnelen kan man også se den første av flere tidstypiske håndlamper som er ombygd til LED-lys. Det er to 1700-talls oljelamper med gult lys, og litt senere

fire karbidlamper fra tidlig 1900-tall med kraftig hvitt lys.

I starten av tunnelen blir man også møtt av den første av fire virtuelle fortellere. Dette er skuespillere som er filmet i helfigur og som bakprojiseres i full størrelse på pleksiglassplater som er belagt med en helt spesiell folie. Disse forteller en historie på 3-4 minutter om sitt arbeid, samt sosiale og samfunnsmessige forhold.

Den første figuren gir et inntrykk av hvordan det kunne være å arbeide i sølvgruvene på Kongsberg på 1700-tallet.

Etter Kongsberg går vi raskt over i det vi kan kalle rallarepoken, den første «storhetstiden» innen norsk fjellsprenning, hvor det ble arbeidet med både vei, jernbane og kraftutbygging over hele landet. Vi får glimt fra Bergensbanen, Aura-utbyggingen, Glomfjord og Nore.

Et av bildene i utstillinger merket "Tunnel-dalen" viser litt moderniserte rallare med tidlig maskinboring ved Aura-utbyggingen i 1914. Arbeidet var hardt. (Foto: Hans Johnsrud)

Vi møter også forteller nummer to, en ekte rallar med tilhold på Gravhals-tunnelen på Bergensbanen. Vi nærmer oss deretter 40-tallet, representert ved Hol og Nore II. Informasjon om disse anleggene er nå slått sammen i en nisje, og er ledsaget av en stor reproduksjon av Eivind Rians originale arbeidstegning av en finurlig laste og borebukk, brukt både på Sørlandsbanen og Nore II.

Ved å slå sammen innholdet i disse to nisjene, fikk vi frigjort en nisje som nå brukes til å belyse fjellsprengning og andre verdenskrig. Her fortelles litt om hva okkupasjonsmakten bygde og om bruken av krigsfanger. Vi går ikke dypt inn i historien, men vi ønsker å gi et signal om at dette er en del av historien, og krigen representerer ikke noe som skal

tildekkes eller unnlates å snakke om.

Det er gitt en ganske fyldig omtale av temaet i guidemanuset, og vi har brukt en rekke personer med førstehånds kjennskap om blant annet krigsfanger, tyske festningsanlegg og bygging av vei og jernbane som referansegruppe på emnet. Dette for å være sikre på at den informasjon vi deler med våre guider, skal være nyansert og pålitelig i et tema som engasjerer, men også et tema hvor det kan være uheldig å tro, mene eller stokke informasjonen feil.

Vi har bevisst valgt å legge fokus på det arbeidet som har vært gjort innen bygging av vei og jernbane, siden disse områdene de siste årene har vært gjenstand for omfattende forskning og publisering.

1950-tallets vannkraftutbygging fortelles av en ivrig ingeniør. (Foto: Morten Reiten)

GLANSPERIODEN 50-TALLET

Den andre store, omfattende glansperioden innen norsk fjellsprengning må kunne sies å være 50-tallet, med storstilt utbygging av kraft og deretter industri.

På nytt møter vi Tokke, det største anleggsarbeidet i fjell på den tiden. Her har vi fått liv i fiberbelysningen som er montert i modellen av borbukken på tokke, og denne store glassmonteren kommer nå virkelig til sin rett ved siden av seks tidstypiske sort/hvitt-bilder av høy kvalitet, både fra Tokke og fra Nedre Røssåga i Mo i Rana.

Den tredje fortelleren dukker opp, denne gangen en ingeniør på et tenkt vannkraftanlegg på 50-tallet. Her er det også kjørt inn en liten hvilebrakke av enkel standard, hvor man kan tenke seg at formenn og ingeniører hadde møte-, arbeids- og spiserom. Videre innover i tunnelen møter vi en kjærkommen ny

attraksjon for fjellsprengere i alle aldre, nemlig muligheten til å sprengt ditt eget fjell. Ved hjelp av en spesiallaget animasjon med effektfull lyd, kan de besøkende trykke på en overdimensjonert sprengningsknapp og se fjellet bli blåst i biter.

Den siste av de fire fortellerne er en kvinnelig maskinkjører på veganlegg på tampen av 70-tallet. Hennes historie er basert på stoff vi fikk fra to kvinnelige informanter som hadde jobbet på tunnelanlegg.

Nå har vi nærmet oss inngangen til berghallen, og området her er pyntet opp med en stor «lysekroner», 15 håndholdte arbeidslamper som henger ned fra en ramme i taket. Dette er primært tenkt som et stemningsskapende innslag for de som bruker berghallen, og lignende arbeidslamper henger fra taket og bort til utgangen for å gjøre installasjonen komplett.

SPENNENDE HISTORIER

Det er ingen tvil om at fjellsprengernes historie er full av spenning. Fra over 300 år med storstilt gruvedrift på Løkken, Kongsberg og Røros kjenner vi historien gjennom både vel etablert museumsvirksomhet, men også store forfattere som Johan Falkberget har bidratt til å skape et nesten mytisk bilde med innslag av tragedier, mørke, fattigdom og hardt arbeid i eldre tiders norske samfunn. Like fullt vil også disse historiene si oss noe om bakgrunnen for der vi er i dag, i tillegg til å være en solid historieleksjon i tidligere tiders standssamfunn.

Når vi forlater gruvene og glir over mot det 20 århundre møter vi rallaren og rallarkulturen, som på ingen måte er mindre spennende eller dramatisk. Etterkrigstidens storsamfunn ser ut til å ha hatt et visst behov for å folkeliggjøre og kanskje ufarliggjøre rallaren, som av mange forbindes med en godlynt bamse med rallarhatt, sangstemme og fargerikt tørkle i halsen. Eventyreren, nevekampene, lopper og lus, arbeidsulykkene, fyll og horeri må man grave litt lengre ned i materien for å finne.

Vi har støttet oss mye på Edvard Bulls verk *Renhårig slusk* fra 50-tallet. Dette baserer seg på intervjuer og samtaler med anleggsfolk fra tidlig 1900-tall og frem mot andre verdenskrig. *Renhårig slusk* er et høyt aktet og viktig verk, som både historieinteresserte anleggsfolk og historikere og museumsfolk liker å støtte seg til.

Et eller annet sted leste jeg en gang at rallaren hadde omtrent samme status som cowboyen, farlig, lovløs og noe å se opp til blant gutter i alle aldre. Med

tidligere nevnte «forfining» av rallaren hadde jeg noe vanskelig for å skjønne denne sammenligningen. Etter å ha jobbet frem utstillingen i Fjellsprengningsmuseet tror jeg at jeg skjønner hva vedkommende mente.

Rallaren og rallarkulturen er verdt en utstilling alene, og jeg merker at jeg fort blir ivrig når vi begynner å snakke om anleggslivet på fjellet eller langs jernbanen i perioden 1890 til 1930. Fra de små, morsomme historiene om da slusken boret et bittelite hull gjennom veggen i brakka til naborommet, laget et lite kremmerhus av papir, og blåste lopper gjennom veggen og opp i køya til byrallaren som var så nøye på personlig hygiene, til den dramatiske hevnaksjonen ved kraftutbyggingen i Hakavika i 1917.

Her hadde formannen avskjediget den temperamentsfulle svensken Fredrik Leonard Anderson, som deretter kom tilbake på nattestid og sprengte to sovebrakker i lufta. Flere ble stygt skadet, men på mirakuløst vis mistet ingen livet. Dette danne opptakten til en storstilt forbryterjakt som strakte seg langt ut over Buskeruds grenser, og media viste stor interesse for saken. Anderson ble aldri pågrepet.

Nore 1-utbyggingen på 1920-tallet var kanskje den siste, store rallarutbyggingen i Norge. Dette var under forbudstiden, og hjemmebrenning var en utbredt aktivitet. På det lille tettstedet Rødberg var det plutselig langt flere tilflyttede arbeidere enn bygdefolk. Det ble opprettet statlig politioppsyn, og skolegården ble fysisk delt mellom innflyttere og bygdefolk.

Under 2. verdenskrig får mye av

Modell av 10-manns borebukk fra Tokke representerer 60-tallet. (Foto: Morten Reiten)

byggeaktiviteten, inkludert fjellsprengning, en rolle i Hitlers store planer for Norge. Alle har vel på et tidspunkt sett og kanskje gått inn i ett av de mange hundre festningsanleggene tyskerne bygde. Dette arbeidet ble utført av både tyske festningspionerer, øst-arbeidere som jobbet på mer eller mindre slavekontrakter, russiske og serbiske krigsfanger og norske arbeidere. De dramatiske historiene knyttet til «Blodveien» og Beisfjordtragedien i Nordland hører også hjemme i fjellsprengningshistorien.

Den store, statlig styrte vannkraftutbyggingen etter 2. verdenskrig er også dyptgripende, og en nøkkel til å forstå fremveksten av industristeder som Mo i Rana og Sunndalsøra. Nå er tunneldriften ytterligere mekanisert, vi får innslag av dumpere, bulldosere, gravemaskiner og lastebiler inne i fjellet. Tokke-utbyggingen tar i bruk svære bor-bukker med plass for 10 mann med hver sin knemater, og er pionerer innen bruk av helikopter til utstyrsfrakt.

FREMTIDEN

Etter vår mening gir tunnelen nå, med tilpasset belysning, lyd, film, maskiner, redskap, skilt, bilder og de fire fortellerne et variert og spennende utgangspunkt for å gi de besøkende en liten flik av historien.

Det gjenstår likevel en del småting i tunnelen før vi sier oss helt fornøyd. Vi skal ha en gjennomgang av hele lyssettingen, og vurdere om vi skal montere en effektbelysning som viser noe mer av selve bergrommet og fjellstrukturen. Vi jobber også med å legge inn effektlyd på 3-4 plasser i tunnelen, der man fornemmer at det håndborres, maskinborres eller lastes med kastelastere i det fjerne. Vi ser også på muligheten (og behovet) for å illustrere enkelte teknikker og operasjoner med film eller animasjoner på mindre skjermer/iPader, slik som for eksempel prinsippet med Alimak sjaktheis.

Vi må heller ikke være redde for å fornye tematikken, og det kunne vært

inngangspartiet til Fjellsprenningsmuseet er en kopi av et typisk snøoverbygg fra 1950-tallet, slike man bygde ved tunnelanlegg på høyfjellet

Sett fra museets side er det viktig å sikre at fjellsprenningsmuseet under ett oppleves som interessant og spennende for et tverrsnitt av våre besøkende, samtidig som det skal oppleves som relevant og et historisk dokument av den bransjen som museet representerer.

Infosenteret innbyr også til å vise et utvalg gjen-

spennende med en innføring i veituneller under vann, og en nærmere kikk på hva fjellsprenning har betydd for olje og gass-sektoren.

Kanskje er det også nye maskiner som skal tilføres tunnelutstillingen, eller andre gjenstander som naturlig hører hjemme inne i fjellet. I oktober 2018 ble det lagt asfalt fra Berghallen og helt ut på sørenden av tunellen. Dette vil forsterke inntrykket av at vi har beveget oss over i moderne tid i denne delen av utstillingen, og at det er snakk om en veitunnel.

Videre må vi se på hvordan vi ønsker å jobbe videre med infosenteret, den store brakkeriggen i to etasjer som er montert rette frem fra utgangen av museumstunellen og stilt til disposisjon. Jeg finner det naturlig at man i denne riggen kan fortelle noen av de historiene som ikke går på direkte fjellarbeid, slik som boforhold og livet generelt på anlegg, anleggskokkene, utvikling av dynamitt og sprengstoff, samfunnsbygging, geologi, miljøspørsmål, HMS og mye annet.

stander som ikke tåler det tøffe klimaet i fjellet, og vi kan bruke mer ømfintlig teknikk. I dag er infosenteret i bruk som et enkelt filmvisningslokale, og det er naturlig å tenke at det store rommet i første etasje får en flerbruksfunksjon der man fortsatt kan vise film, ha foredrag eller andre sosiale og faglige sammenkomster. I dag vises en redigert utgave av den filmene som tidligere gikk på TV-skjermene i tunellen. Lengden er kortet ned fra ca 45 minutter til snaut 30 minutter, og gir en informativ tidsreise fra fyrsetting til tunnelbormaskiner, med mye flott historisk materiale.

Uteområdet har også uløste oppgaver i et langtidsperspektiv. Det er blant annet ønskelig å forlenge anleggsjernbanen fra snøoverbygget og ut til tippen. Både informasjon og skilting kan gjøres tydeligere, særlig i forbindelse med å illustrere dagbrudd og vegskjæringer. Det har også vært diskutert grep for å etablere et lekemiljø for barn (med tunnel/fjellsprenningstilnitt) og noen

flere sitteplasser ved snøoverbygget.

I august 2018 ble det kjent at Norsk fjellsprenningsmuseum var nominert til en av de ni årlige utmerkelsene som skulle deles ut på International Tunneling Associations årlige kongress i Kina. Museet var nominert i klassen Innovative Underground Space Concept, sammen med to kinesiske anlegg. Gleden var mildt sagt stor da det ble klart at Norge hadde vunnet denne gjeve bransjeprisen.

Museumsdirektør Geir Atle Stormbringer sa dette til pressen da nyheten ble kjent:

-Prisen er en ultimat bekreftelse på det vi har hevdet hele tiden: Fjellsprenningsmuseet er unikt i verdensammenheng. Vi er utrolig stolte, men også ydmyke over tilliten som er gitt oss i å ivareta denne unike industrihistorien. Vi har på en god måte integrert nye løsninger i et miljø med gamle objekter. Å etablere og drifte en fullskala kopi av et komplett tunnelanlegg er en svært krevende oppgave. Gratulerer til alle ansatte, bransje og miljø som har gjort visjonen til virkelighet.

Tunnelen forteller om alle epoker, her om da de store maskinene blir vanlige utover 60 og 70-tallet. (Foto: Morten Reiten)

Et bilde fra utstillingen: Eivind Braaten bærer dynamitt på fjellanlegg et sted på Østlandet rundt 1960. (Foto: Dyno Nobel/Riksarkivet)

